

Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome

Meistaru iela 10-502, Rīga, LV-1050, tālr. 27343432, e-pasts seplp@seplp.lv, www.seplp.lv

Rīgā, 27.03.2025.

Nr. 10/6-3

Atzinums par LSM programmas “LR1” 2025. gada 26. februāra raidījumā “Labrīt” izskanējušo informāciju

2025. gada 4. martā Latvijas sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Edmunds Apsalons (turpmāk tekstā arī – ombuds) saņēma [...] (turpmāk – Iesniedzējs) iesniegumu [...] (turpmāk – Iesniegums), kurā tiek vērsta uzmanība VSIA “Latvijas Sabiedriskais medijs” (turpmāk – LSM) programmā “Latvijas Radio 1” (turpmāk – LR1) 2025. gada 26. februārī raidījumā “Labrīt” (turpmāk tekstā – Raidījums) izskanējušai informācijai.

Iesniedzējs norāda, ka Raidījumā izskanējušajā stāstījumā par interneta ziņu portāla Apollo.lv publicēto rakstu “Nieres cena – cilvēka dzīvība. Vai latvieši latviešus nogalina, lai tirgotu orgānus?” *ir ietverta informācija, kas neatbilst žurnālistikas ētikas un profesionālajiem standartiem. Tajā nav sniegtas atsauces uz informācijas avotiem, kā arī tiek izplatīta nepārbaudīta un maldinoša informācija par orgānu transplantāciju. Šāda rīcība ir klaji neētiska, jo tā apdraud ne tikai medicīnas nozari, bet arī sabiedrības uzticību dzīvību glābjošām procedūrām, kas balstās uz līdzcilvēku solidaritāti un atbalstu.*

Lai izvērtētu Iesniegumā norādīto, ombuds no 2025. gada 4. marta līdz 27. martam:

- iepazīnās ar Iesnieguma saturu;
- iepazīnās ar Iesniegumā norādīto Raidījumu;

Skat. izmantojot zemāk norādīto tīmekļa vietnes saiti LR1 arhīvā:

https://latvijasradio.lsm.lv/lv/lr/arhivs/?_uri=lv/lr/arhivs/&channel=0&d=26&m=2&page=1&y=2025.

- iepazīnās ar ziņu portālā Apollo.lv 2025. gada 26. februārī publicēto žurnālistes Evas Gaigalniecес rakstu “Nieres cena – cilvēka dzīvība. Vai latvieši latviešus nogalina, lai tirgotu orgānus?” (turpmāk – Raksts);

Skat. izmantojot zemāk norādīto tīmekļa vietnes saiti:

<https://www.apollo.lv/8198950/nieres-cena-cilveka-dziviba-vai-latviesi-latviesus-nogalina-lai-tirgotu-organus>.

- 2025. gada 7. martā rakstiski uzdeva jautājumus LSM radio programmu satura galvenajai redaktorei Anitai Braunai un 2025. gada 19. martā saņēma atbildes uz tiem.

Izvērtējot Iesniegumu, Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Edmunds Apsalons

konstatē:

[1] LSM programmas LR1 raidījums “Labrīt” ir regulāra radio programmas daļa, kas lineārajā apraidē ir klausāma darbdienās no plkst. 6:05, brīvdienās no plkst. 7:05 līdz plkst. 9:05. Raidījuma “Labrīt” aprakstā ir lasāma šāda informācija: *Latvijas Radio Ziņu dienesta rīta raidījums „Labrīt” katru rītu modina un sniedz svarīgāko un uzticamāko informāciju [izcēlums mans – E.A.], kas nepieciešama, lai sāktu dienu!*

Skat. izmantojot zemāk norādīto tīmekļa vietnes saiti: <https://lr1.lsm.lv/lv/lr1/raidijumi/labrit/>.

2025. gada 26. februārī Raidījuma vadītāji bija LR1 žurnālisti Elīna Baltskara un Kristaps Feldmanis. Raidījumā aptuveni plkst. 8:12 izskanēja ierastais attiecīgās dienas interneta mediju attiecīgās dienas publikāciju apskats (LR1 arhīvā tas dzirdams no 05:50 minūtes). Kā otro LR1 žurnālistu uzmanību piesaistījušo interneta mediju publikāciju Raidījuma vadītājs Kristaps Feldmanis piesaka portālā Apollo.lv lasāmo rakstu “Nieres cena – cilvēka dzīvība. Vai latvieši latviešus nogalina, lai tirgotu orgānus?” (raksta apskats klausāms LR1 arhīvā no 07:40 līdz 09:57 minūtei):

Savukārt Apollo šodien ļoti tāds uztraucošs virsraksts: “Pārdod nieri vai mirsti. Vai latvieši latviešus nogalina, lai tirgotu orgānus?” Šāds jautājums virsrakstā, un izrādās, Apollo.LV rīcībā nonākusi neoficiāla informācija, kas atklāj biedējošu un it kā iepriekš rūpīgi izplānotu noziegumu Francijas galvaspilsētā Parīzē.

Kāds latvietis, iespējams, bija apņēmies nogalināt tautieti, lai pārdotu viņas orgānus. Vannā izklātie plastmasas maisi un citi sagatavoti priekšmeti liecināja par detalizēti izstrādātu plānu, tomēr šī cilvēka plāns nogāja greizi.

Un tas liek uzdot jautājumus par cilvēku tirdzniecības un orgānu nelikumīgas izņemšanas problēmu ne tikai pasaulē, bet arī Latvijā vai vismaz latviešu starpā. Un cik lielā mērā mūsu valsts iedzīvotāji ir

pasargāti no šāda veida noziegumiem? Un kāda tad ir situācija Latvijā? To visu var lasīt šajā rakstā.
[visi izcēlumi mani – E.A.]

Nu, jāsaprot, ka konkrētajā situācijā gan viss ir beidzies labi, proti, nu kāda latviete ar latvieti esot iepazinusies iepazīšanās vietnē Tinder, un tad pēc sarakstīšanās sieviete nolēmusi aizlidot uz Parīzi, kur vīrietis it kā dzīvojis. Pēdējā dienā, kad sieviete nakšņoja savā numuriņā, vīrietis izmisīgi centies rast veidus, kā tikt sievietes dzīvoklī, sakot, ka viņam nav kur palikt pa nakti, jo pazaudējis mājas atslēgas. Un tad nu stāsts par to, kā sākumā, jā, šis vīrietis ielaists dzīvoklī, bet sieviete bijusi piesardzīga, nu viss šis stāsts līdz tam, kā tas ir nonācis beigās, beigās tomēr ir izdevies sievietei sevi pasargāt, un pēc tam ir arī atklāts, ka tā gatavošanās, kā jau dzirdējāt, šādi maisi vannā un viss pārējais liek domāt, ka tur tās beigas nav bijušas ar vislabākajiem nodomiem bruģētas.

*Un jā, kā rāda statistika, vispieprasītākās melnajā tirgū ir nieres un aknas, tomēr tirgošanā var nonākt arī jebkurš cits orgāns, ko iespējams izņemt un izmantot medicīniskiem nolūkiem. Nu, protams, **jāmierina gan, ka tā nav tāda ikdiena, ar ko saskaras pasaulē un īpaši jau ne Latvijā.** Protams, nē, bet jābūt piesardzīgiem, uzmanīgiem un vairāk par to var izlasīt Apollo.LV. [izcēlums mans – E.A.]*

Lai arī Raidījuma vadītājs mediju publikāciju apskatā atstāsta vienīgi Rakstā lasāmo informāciju bez būtiskiem tās papildinājumiem vai interpretācijām, ar Raksta apskata brīdi šis pārstāsts kļūst par LSM saturu un saskaņā ar Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu pārvaldības likuma (turpmāk – SEPLPL) 6. panta trešo daļu par sabiedriskā elektroniskā plašsaziņas līdzekļa redakcionālajiem lēmumiem ir atbildīgs sabiedriskā elektroniskā plašsaziņas līdzekļa galvenais redaktors. Šajā gadījumā šī atbildība attiecas uz redakcionālo lēmumu iekļaut LSM saturā Raksta pārstāstu.

[2] Iesniegumā pamatoti tiek norādīts, ka *Transplantācija ir ne tikai medicīniski augsti attīstīta procedūra, bet arī balstās uz **sabiedrības solidaritāti un līdzcilvēku atbalstu – bez donoru un viņu ģimeņu līdzdalības šī nozare nevar pastāvēt.** Orgānu transplantācija ir nozare, kas darbojas saskaņā ar visstingrākajiem medicīnas un ētikas standartiem, nodrošinot pacientiem otro iespēju dzīvot. Lai nodrošinātu šīs ārstēšanas metodes ilgtspēju, sabiedrībai jābūt informētai un uzticībai jābalstās uz patiesiem faktiem, nevis sensacionālām spekulācijām un dezinformāciju, kas var negatīvi ietekmēt donoru un pacientu lēmumus.* [visi izcēlumi mani – E.A.]

Iesniedzējs uzskata, ka *Gan raksts, gan tā **atreferējums ir tendenciozs un plašākai sabiedrībai, kas nav profesionāli saistīta ar ārstniecības nozari, viegli pārprotams, jo tajā ik pa laikam tiek uzdots jautājums, kā ir Latvijā, netieši liekot apšaubīt orgānu transplantācijas procesa drošumu un ētiskumu mūsu valstī, tādējādi radot nepamatotas bažas un neuzticību šai dzīvību glābjošai nozarei.*** [visi izcēlumi mani – E.A.]

Norādot uz Latvijas Radio Rīcības un ētikas kodeksa 2.1., 2.2. un 2.3. punktiem, kā arī atsaucoties uz Latvijas Žurnālistu asociācijas Ētikas kodeksa 2.1. punktā noteikto žurnālista galveno uzdevumu sniegt sabiedrībai patiesu un pārbaudītu informāciju, Iesniedzējs uzskata, ka *konkrētajā gadījumā tiek izplatītas nepamatotas spekulācijas, kas var veicināt neuzticību medicīnas iestādēm un orgānu transplantācijas sistēmai.*

Iesniedzējs uzskata, ka šāda *nepamatotas un maldinošas informācijas izplatīšana, tostarp sabiedriskā medijā, var kaitēt Latvijas transplantācijas nozares starptautiskai reputācijai, mazināt sabiedrības uzticību un potenciāli negatīvi ietekmēt iespējas nodrošināt pacientiem, tostarp bērniem, iespējas nodrošināt pacientiem piekļuvi dzīvību glābjošiem orgāniem no miruša orgānu donora.* [visi izcēlumi mani – E.A.]

Iesniedzējs rezumē: *No bioētikas perspektīvas šādu nepārbaudītu un sensacionālu ziņu izplatīšana ir ārkārtīgi kaitīga. Sabiedrībai ir tiesības saņemt objektīvu un zinātniski pamatotu informāciju, un žurnālistiem ir pienākums šo informāciju sniegt atbildīgi, jo katras šādas informācijas izplatīšanai var būt kāda cilvēka dzīvības cena. Nepamatotu baiļu un dezinformācijas izplatīšana var mazināt cilvēku vēlmi piekrist orgānu donācijai, kas var tieši ietekmēt to cilvēku dzīvības, kuriem nepieciešama orgānu transplantācija, jo šīs ārstēšanas metodes pastāvēšana nav iespējama bez sabiedrības solidaritātes.*

Līdz ar ko Iesniedzējs aicina izvērtēt [...] Latvijas Radio žurnālista Kristapa Feldmaņa rīcības atbilstību žurnālistikas ētikas standartiem, kā arī veikt nepieciešamos pasākumus, lai novērstu šādu dezinformācijas izplatīšanu nākotnē.

[3] Uz ombuda 2025. gada 7. martā rakstiski uzdotajiem jautājumiem LSM radio programmu satura galvenā redaktore Anita Brauna sniedza šādas atbildes:

1) par informācijas atlasē kritērijiem raidījuma “Labrīt” sadaļā “Interneta portālu apskats”;

Raidījuma “Labrīt” mediju apskata mērķis ir sniegt aktuālu ieskatu konkrētajā rītā citos medijos publicētajos rakstos. Latvijas Radio Ziņu dienests (ZD) mediju apskatam informāciju atlasa pēc vairākiem kritērijiem, kuru vidū galvenie ir:

- konkrētā medija uzticamība,
- oriģinālsaturs, kas pieejams tikai šajā medijā,
- sabiedrībai būtiska informācija,
- būtiski viedokļi par aktuālajiem notikumiem,
- aktuālās tendences citos medijos.

2) par redakcionālajiem apsvērumiem, kas noteica to, ka raidījumā “Labrīt” tika atstāstīts

konkrētais Raksts?

Minētais raksts atbilda augstākminētajiem kritērijiem – tas ir publicēts neatkarīgam mediju uzņēmumam piederošā portālā, kas ir viens no lielākajiem un ilglaicīgākajiem Latvijā un kura publikācijas ir iekļautas mediju apskatā arī iepriekš. Raksta temats ir potenciāli svarīgs un oriģināls. Tajā brīdī raidījuma moderators šo rakstu novērtēja kā iespēju papildināt rīta raidījumu ar tematu, kuram pats ZD pēdējā laikā nebija pievērsis plašāku uzmanību.

3) vai un kā šajā gadījumā notika informācijas precizitātes un ticamības izvērtēšana?

LSM redakcionālās vadlīnijas nosaka: “Žurnālistiem ir jāpārbauda arī informācija, kura ir bijusi iepriekš publicēta. Citos medijos vai sociālās tīklošanās platformās publicēto informāciju var izmantot tikai tad, ja avots ir uzticams un ir pamats informāciju uzskatīt par patiesībai atbilstošu.”

Šajā gadījumā raidījuma “Labrīt” moderators atbilstoši vadlīnijām paļāvās uz to, ka raksts publicēts profesionālā medijā un ir uzticams. Raidījuma “Labrīt” moderatoriem ir ierobežots laiks mediju apskata sagatavošanai un nav iespēju pārbaudīt informāciju, kas publicēta citos medijos. Šāds žanrs – profesionālo mediju aktuālo publikāciju apskats – vispār nebūtu iespējams, ja žurnālistiem vai raidījumu vadītājiem būtu pienākums pārbaudīt citos medijos publicētās aktuālās informācijas precizitāti un ticamību. Tomēr šāds žanrs žurnālistikā pastāv, tai skaitā, piemēram, Lielbritānijas sabiedriskā medija BBC radio un TV kanālos.

Vienlaikus Latvijas Radio pēc rūpīgas iepazīšanās ar minēto “Apollo.lv” rakstu atzīst, ka tas ir paviršs un pārspīlēti sensacionāls. Tomēr Latvijas Radio nav identificējis, ka rakstā būtu pausta nepatiesa informācija. Cilvēku orgānu nelikumīga izņemšana un tirdzniecība pasaulē ir reāli pastāvoša, un informācija par to ir balstīta uzticamos avotos. Uz šo problēmu uzmanību ir pievērsis, piemēram, Latvijas tiesībsarga birojs:

<https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/organu-nelikumigas-iznemsanas-gadijumu-skaits-pasaule-pieaug-aicina-but-modriem-ari-latvija.a483607/>

“Apollo.lv” rakstā ir atsauce arī uz problēmas aprakstu laikrakstā “The Guardian”, kas ir uzskatāms par mediju ar augstiem žurnālistikas standartiem.

“Apollo.lv” rakstā gan nav oficiālo iestāžu apstiprinājuma tā sākumā izklāstītajam gadījumam, ka kāds vīrietis no Latvijas Parīzē plānojis noslepkavot sievieti, lai tirgotu viņas orgānus. Taču medijiem ir pieļaujams atsaukties uz neoficiāliem avotiem, ja tie ir uzticami un sabiedrībai būtiska informācija nav iegūstama citā veidā. Tāpat medijiem ir tiesības neatklāt informācijas avotu, ja tam ir pamatots iemesls vai avots to ir pieprasījis. Latvijas Radio nevar atbildēt, cik pamatota ir bijusi “Apollo.lv” neoficiālo avotu izvēle. Raksts joprojām ir publicēts portālā, un šī informācija nav atsaukta:

<https://www.apollo.lv/8198950/nieres-cena-cilveka-dzīviba-vai-latviesi-latviesus-nogalina-lai-tirgotu-organus>

Latvijas Radio arī sazinājās ar “Tvnet grupas” (tajā ietilpst portāls “Apollo.lv”) galveno redaktoru, kurš informēja, ka redakcija ir “droša un pārliecināta”, ka informācija par nodomu izdarīt noziegumu Parīzē

ir korekta. Ņemot vērā visu šo informāciju, Latvijas Radio neredz pamatu kļūdu labojumam vai precizējumam savās platformās.

Latvijas Radio uzskata, ka, mediju apskatā iekļaujot minēto "Apollo.lv" rakstu, nav pārkāptas LSM Redakcionālās vadlīnijas vai LSM Rīcības un ētikas kodekss.

Visbeidzot, neatkarīgi no šī gadījuma Latvijas Radio ZD plāno pārorganizēt raidījuma "Labrīt" darbu, atbrīvojot raidījuma moderatorus no mediju apskata veidošanas un uzticot to darīt citiem autoriem, tādējādi dodot vairāk laika to sagatavošanai. Tas arī nākotnē mazinātu iespējas apskatā iekļaut atsauces uz nekvalitatīvām publikācijām.

[4] Ņemot vērā, ka saskaņā ar SEPLPL 18. panta pirmo daļu ombuds pārrauga sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu sniegto pakalpojumu atbilstību SEPLPL 1. pantā noteiktajam mērķim un 3. pantā noteiktajiem sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu darbības pamatprincipiem, sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ētikas kodeksiem un redakcionālajām vadlīnijām, ombuda iespējās ir sniegt atzinumu tikai par Raidījumā izskanējušo Raksta pārstāstu, nevis par pašu Rakstu, un attiecīgi par Raidījuma vadītāja Kristapa Feldmaņa rīcības atbilstību VSIA "Latvijas Sabiedriskais medijs" Rīcības un ētikas kodeksā noteiktajiem darbības pamatprincipiem, uz kuriem Iesniedzējs norāda arī savā Iesniegumā:

2.1. LSM misija ir kalpot Latvijas sabiedrības interesēm, un to savā darbā ievēro visi LSM darbinieki.

2.2. LSM darbinieki savus pienākumus veic saskaņā ar sabiedrisko mediju vispārpieņemtajām pamatvērtībām, kas ir neatkarība, uzticamība un cilvēka cieņa. Šīs vērtības caurauž gan medija ikdienas darbu, gan radīto saturu.

2.3. LSM darbinieki, kuri iesaistīti satura veidošanā, **ievēro visaugstākos žurnālistikas standartus un LSM redakcionālās vadlīnijas**, [..]. [izcēlums mans – E.A.]

Savukārt Iesniegumā norādītais Latvijas Žurnālistu asociācijas Ētikas kodeksa 2.1. punkts, kurš noteic, ka *Žurnālista galvenais uzdevums ir sniegt sabiedrībai patiesu un pārbaudītu informāciju*, nav juridiski saistošs visiem sabiedriskā medija žurnālistiem, proti, saistošs ir tikai asociācijas biedriem un Raidījuma vadītāji nav šo biedru sarakstā, kā arī ombuds nav pilnvarots vērtēt un sniegt atzinumu par sabiedriskā medija darbinieku rīcības atbilstību citu iestāžu un organizāciju ētikas kodeksiem vai tiesību aktiem. Tomēr pēc asociācijas ētikas kodeksa 2.1.punktā ietvertās ētikas normas būtības šī norma atbilst LSM redakcionālajās vadlīnijās noteiktajām šādām redakcionālajām vērtībām:

Patiesums: Sabiedrības tiesības saņemt patiesu informāciju nosaka visus LSM darba aspektus. Tiekšanās pēc patiesības un tās atklāšana ir profesionālas žurnālistikas galvenais mērķis. Tas nodrošina auditorijas

uzticēšanos LSM.

Atbildīgums: *LSM uzņemas atbildību par to radīto saturu un darbojas, lai sniegtu patiesu un dažādām sabiedrības interesēm atbilstošu informāciju.*

Kā arī LSM redakcionālajās vadlīnijās nostiprinātajam darbības profesionālajam principam:

Precizitāte: *LSM sniedz pārbaudītu un iespējami precīzu informāciju, tie nedrīkst apzināti maldināt auditoriju, sagrozīt vai izdomāt faktus. Ja par kādas informācijas precizitāti ir šaubas, tas ir skaidri jānorāda.*

Līdztekus ombuda iespējās ir vērtēt Raksta pārstāsta atbilstību LSM redakcionālo vadlīniju raidījumu un cita satura veidošanai 2.2. punktā “Darbs ar informācijas avotiem” noteiktajam:

[..] *Žurnālistiem ir jāpārbauda arī informācija, kura ir bijusi iepriekš publicēta. Citos medijos vai sociālās tīklošanās platformās publicēto informāciju var izmantot tikai tad, ja avots ir uzticams un ir pamats informāciju uzskatīt par patiesībai atbilstošu. Ja šī informācija var celt neslavu vai aizskart privātumu, LSM žurnālistu pienākums ir pirms publicēšanas to pārbaudīt.*

Izvērtējot konstatēto, Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Edmunds Apsalons

secina:

[5] Raidījumā apskatāmo interneta mediju publikāciju izvēle ir bijusi Raidījuma vadītāju ziņā un balstījies Latvijas Radio Ziņu dienesta noteiktajos informācijas atlasē kritērijos, no kuriem šajā konkrētajā gadījumā attiecināmi ir šādi:

- izvēlētā medija uzticamība;
- izvēlētās publikācijas oriģinalitāte – pieejamība tikai šajā medijā;
- sabiedrībai būtiska informācija.

Kā savā atbildes vēstulē norāda LSM Radio satura galvenā redaktore, SIA “TVNET GRUPA”, kas veido un uztur interneta ziņu portālus TVNET.lv un Apollo.lv, ir viens no lielākajiem, ilglaicīgākajiem un populārākajiem ziņu portāliem Latvijā, kura publikācijas ir tikušas iekļautas LSM veidotajos mediju apskatos arī iepriekš. Raidījuma vadītājs izvēloties rakstu apskatam ir paļāvies, ka Raksts publicēts profesionālā medijā un ir uzticams.

Ombudam jāpiekrīt, ka vadītājam ierobežotā laika resursa dēļ nav iespēju skrupulozi pārbaudīt Raidījumā apskatāmo interneta mediju satura vienību žurnālistisko kvalitāti, kā to paredz LSM Redakcionālo vadlīniju 2.2. punkts. Jāņem vērā, ka šis vadlīniju punkts kā nepieciešamu nosacījumu citos medijos publicētās informācijas pārbaudei izvirza kritēriju – *Ja šī informācija var*

celt neslavu vai aizskart privātumu [...]. Balstoties savā līdzšinējā pieredzē, vadītājs nav saskatījis neslavas celšanas vai privātuma aizskārumu Rakstā un ir paļāvies uz avota uzticamību un pieņēmumiem par tā sniegtās informācijas patiesumu.

Pat, ja līdzšinējā pieredze ar konkrēto informācijas avotu ir bijusi vienīgi un tikai pozitīva, proti, līdz šim nav tikušas atklātas būtiskas šī avota sniegtās informācijas kvalitātes problēmas, tas neļauj līdzšinējo pozitīvo pieredzi nekritiski pārnest uz katru jaunu gadījumu. Šāda pārnese gan ir iespējama un tāpēc – pamatota, taču tā nav nepieciešama un droša. Tādējādi arī uzticamu informācijas avotu gadījumā ir būtiski izvērtēt konkrētās informācijas kvalitāti, proti, vai ir pamats uzskatīt šo informāciju par patiesu.

Iespēju operatīvi izvērtēt Rakstā sniegtās informācijas patiesumu sarežģī arī tas apstāklis, ka Rakstā ir ietvertas trīs autonomas satura vienības, katra ar savām patiesības pretenzijām un savu pamatojumu šīm pretenzijām:

- 1) informācija par konkrētu notikumu Parīzē;

Kriminālziņām vai pat šausmu filmu žanram raksturīgais notikuma apraksts ir uzskatāms par centrālo Raksta satura vienību, kurā izklāstīta neoficiāla informācija, kas balstās neidentificētos avotos. Uzticēšanās šim notikumu izklāstam ir Raksta lietotāju ziņā un galvenokārt tā izriet no sistēmiskās uzticēšanās pašam medijam.

Ja Raksts aprobežotos vienīgi ar šī notikuma rekonstrukciju, tad šādas atsevišķai kriminālai epizodei veltītas publikācijas apskatīšana sabiedriskajā medijā nebūtu lietderīga un pamatota, tas neatbilstu arī Raidījuma anotācijā teiktajam par *svarīgākās un uzticamākās informācijas sniegšanu, kas nepieciešama, lai sāktu dienu*. Acīmredzot redakcionālais lēmums par Raksta apskatu balstās apsvērumos par tā sabiedrisko nozīmīgumu saistībā ar nākamajām Raksta satura vienībām.

Ombuda vērtējumā arī Iesniedzējs nevēršas pret Raksta centrā esošā notikuma apraksta pieminēšanas faktu Raidījumā. Iesniegumā netiek apšaubīts šī notikuma apraksta patiesums, Iesniedzēja iebildumi attiecas vienīgi uz tā sasaisti ar citām Rakstu veidojošajām satura vienībām.

- 2) informācija par cilvēku orgānu nelikumīgas izņemšanas un tirdzniecības problēmu pasaulē;

Pārstāstā šī Raksta satura vienība netiek aktualizēta, taču domājams, ka tieši Rakstā norādītās problēmas globālais raksturs, kā arī Rakstā lietotā atsauce uz respektabla Apvienotās Karalistes izdevuma “The Guardian” publikāciju par nelegālas orgānu tirdzniecības radīto apdraudējumu migrantu un bēgļu vidū, varētu būt pamats redakcionālajam pieņēmumam, ka Rakstā tik tiešām

tiek sniegta sabiedrībai būtiska informācija, kas ir viens no informācijas atlasē nozīmīgiem kritērijiem.

Ombuda vērtējumā Iesniegumā netiek problematizēta arī šī Raksta satura vienība, jo nelegālas orgānu tirdzniecības problēmas globālais aspekts netiek apšaubīts;

- 3) informācija par situāciju Latvijā saistībā ar cilvēku orgānu nelikumīgu izņemšanu un tirdzniecību.

Ombuds secina, ka Iesniegumā ir problematizēta tieši tā Raksta satura vienība, kurā iepriekš nosauktās, kontekstuālās satura vienībās izklāstītā informācija – konkrētā kriminālā rakstura notikuma apraksts un globālās nelikumīgās cilvēku orgānu izņemšanas un tirdzniecības problēmas apskats – tiek sasaistīta ar situāciju Latvijā. Tieši šī sasaiste Iesniedzēja vērtējumā var radīt nevēlamus pārpratumus, jo, Raksta pārstāstā uzdotais jautājums – *Kā ir Latvijā? – netieši liekot apšaubīt orgānu transplantācijas procesa drošumu un ētiskumu mūsu valstī, tādējādi radot nepamatotas bažas un neuzticību šai dzīvību glābjošai nozarei.*

Tādējādi ombuds secina, ka Iesniedzēja pretenzijas primāri ir attiecināmas pret to pārstāsta daļu, kurā Raidījuma vadītājs citē Rakstā uzdotos jautājumus:

Un tas liek uzdot jautājumus par cilvēku tirdzniecības un orgānu nelikumīgas izņemšanas problēmu ne tikai pasaulē, bet arī Latvijā vai vismaz latviešu starpā. Un cik lielā mērā mūsu valsts iedzīvotāji ir pasargāti no šāda veida noziegumiem? Un kāda tad ir situācija Latvijā? [izcēlums mans – E.A.]

[6] Pārstāstītā Raksta virsraksts “Nieres cena – cilvēka dzīvība. Vai latvieši latviešus nogalina, lai tirgotu orgānus?”, kā arī tā ievadā aprakstītā epizode ar krimināliem elementiem, var radīt iespaidu, ka Raksta mērķis ir bijis informēt par konkrētiem nelikumīgas cilvēku orgānu izņemšanas un tirdzniecības gadījumiem un aktualizēt šādu noziegumu problēmu Latvijā kopumā. Domājams, ka Raidījuma vadītājs kā mediju profesionālis nevarēja nepamanīt Raksta un īpaši tā virsraksta tendenciozitāti, kā centienus manipulējoši piesaistīt auditorijas uzmanību ar sensacionālu apgalvojumu un slēgto jautājumu, kas rada intrigu saistībā ar iespēju uz to atbildēt apstiprinoši. Iespējams, redakcionālo lēmumu pārstāstīt šo rakstu noteica tieši apsvērumi par tā plašāko mērķi – sabiedrībai nozīmīgas problēmas aktualizēšanu, uz kuru netieši norāda Raksta piesātinājums ar dažādām norādēm un atsaucēm, tādām kā 2022. gada 22. novembra publikācija LSM.lv par orgānu nelikumīgas izņemšanas un tirdzniecības problēma pasaulē; informatīvā mājaslapa “Cilvēktiesību gids”; Latvijas Republikas Tiesībsarga biroja sniegtais komentārs; atsauce uz Krimināllikuma 139. un 139.¹ pantu; Latvijas Republikas Ministru kabineta "Cilvēku tirdzniecības novēršanas plānu 2021. – 2023. gadam"; 2025. gada 28. janvārī Ministru kabineta

zināšanai pieņemtais Iekšlietu ministrijas informatīvais ziņojums "Par Cilvēku tirdzniecības novēršanas plāna 2021. – 2023. gadam izpildi"; fakts, ka Iekšlietu ministrijā notiek darbs pie Cilvēku tirdzniecības novēršanas plāna 2025.–2027. gadam; kā arī Raksta izskaņā lasāmā norāde, ka Valsts policija nav atbildējusi uz Apollo.lv uzdotajiem jautājumiem. Tas viss var radīt iespaidu, ka runa tiešām ir par Latvijas sabiedrībā ļoti svarīgu un aktuālu problēmu, kas, nenoliedzami, tāda arī ir, neskatoties uz to, ka rakstā tiek atzīts: *Latvijā nav reģistrēts neviens gadījums. Saskaņā ar pieejamajiem datiem orgānu nelikumīga izņemšana un tirdzniecība Latvijā kā cilvēku tirdzniecības veids konstatēts nav.*

Ombuds pieļauj, ka šajā informācijas apjomā Raidījuma vadītājs varēja nepamanīt, ka Rakstā netiek pieminēts fakts, ka orgānu transplantācija nav tikai krimināla nodarbe, bet arī legāla medicīnas nozare un medicīniska procedūra, kas darbojas saskaņā ar visstingrākajiem tiesiskajiem, medicīnas un ētikas standartiem. Līdz ar to Raidījuma vadītājs neņēma vērā to, ka šai cilvēku dzīvību glābjošajai medicīnas nozarei ārkārtīgi svarīga ir sabiedrības solidaritāte, un tā nav iespējama bez orgānu donācijas, kas, savukārt, prasa sabiedrības uzticēšanos medicīnas iestādēm, ko var veicināt vai mazināt mediju publikācijas par šo tēmu. Rakstā netiek pieminēta orgānu transplantācija ārstniecībā, netiek sniegta arī informācija par to, kā šī ārstniecības metode tiek lietota Latvijā, kas plašāka konteksta nepārzinātājam var radīt maldinošu iespaidu, ka runa ir vienīgi un tikai par krimināla rakstura darbībām. Pārlietu koncentrējoties uz Rakstā sniegto sensacionālo notikuma aprakstu, veidojot pārstāstu, nav ticis pamanīts, ka tajā lietotie uzmanību piesaistošie jautājumi – *Un cik lielā mērā mūsu valsts iedzīvotāji ir pasargāti no šāda veida noziegumiem? Un kāda tad ir situācija Latvijā?* – var auditorijai radīt apdraudējuma sajūtu un veicināt nepamatotas aizdomas par konkrētās medicīnas nozares likumību un ētiskumu.

Vienlaikus ombudam ir jāsecina, ka, kontekstu nepārziņoša mediju apskata klausītāja uztverē, var arī neizveidoties šāda saistība starp kriminālo notikumu un noziedzīgo orgānu transplantācijas biznesu globālajā pasaulē ar Latvijas orgānu transplantācijas medicīnas nozari. Korelāciju veidošanās vai neveidošanās pamatā katreiz ir konkrētā recipienta pirmsizpratne – zināšanas, pieredze un attieksme par konkrēto tēmu un tās plašāko kontekstu, kā arī konkrētā recipienta uzmanības fokuss jeb saasinājums uz kādu viņam būtisku šīs tēmas aspektu.

Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Edmunds Apsalons

vērš uzmanību:

[7] Sabiedrisko mediju ombuds atzinumus sniedz normatīvo aktu definētajās kompetences robežās un izmantojot sabiedrisko mediju redakcionālās vadlīnijas un Rīcības un ētikas kodeksu normas,

kas attiecas uz profesionālo ētiku un tās ievērošanu redakcionālajos lēmumos un profesionālajās procedūrās, kas veiktas LSM satura veidošanas procesā. Nedz normatīvie akti, nedz LSM redakcionālās vadlīnijas un LSM Rīcības un ētikas kodekss nedod ombudam tiesības sniegt Iesniegumā minēto apstākļu juridisko izvērtējumu.

Izvērtējot konstatēto, Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Edmunds Apsalons

atzīst:

[8] Ombuds neatzīst Raidījumā LSM redakcionālo vadlīniju raidījumu un cita satura veidošanai 2.2. punkta pārkāpumus, jo Raidījuma vadītājs pamatoti paļāvās uz konkrētā informācijas avota uzticamību un redakcionālā lēmuma pieņemšanas brīdī nebija pamata apšaubīt tās informācijas patiesumu, kas attiecas uz Rakstā aprakstīto notikumu, problēmas vispārīgo skaidrojumu un situācijas Latvijā novērtējumu.

Vienlaicīgi ombuds atzīst, ka ņemot vērā orgānu transplantācijas kā medicīnas nozares sensitīvo raksturu, Raidījuma vadītājs nav bijis pietiekami kritisks, izvērtējot raksta apskatīšanas nepieciešamību sabiedriskajā medijā un nav ņēmis vērā tā sensacionālo noskaņu un nepārliciešo sasaisti starp konkrēto kriminālziņām raksturīgo notikumu un kopējo situāciju Latvijā šajā jautājumā.

Balstoties LSM Radio satura galvenās redaktores atbildēs sniegtajā informācijā par plānotajām izmaiņām procedūrā, kas nodrošina mediju apskatu veidošanu raidījumā “Labrīt”, ombuds atzīst, ka šādas izmaiņas mazinās iespēju LSM saturā atsaukties uz nekvalitatīvām publikācijām citos medijos.

[9] Ombuds neatzīst Raidījumā redakcionālajās vadlīnijās nostiprinātā darbības profesionālā principa “Precizitāte” pārkāpumu, jo Raidījuma vadītāja nolūks nebija apzināti maldināt auditoriju. Raksta pārstāstā netika sagrozīti vai izdomāti fakti. Vienlaicīgi atzīstams, ka, kritiski izvērtējot aplūkoto rakstu, bija pamats apšaubīt tā žurnālistisko kvalitāti, uz ko Raidījuma moderatoram būtu jānorāda, sniedzot kritisku komentāru par to.

[10] Ombuds neatzīst Raidījumā LSM redakcionālo vadlīniju noteikto redakcionālo vērtību “Patiesums” un “Atbildīgums” pārkāpumus, jo apskatītā raksta kvalitātes problēmas attiecas nevis uz tajā nosauktajiem faktiem, bet gan uz tajā izveidoto korelāciju starp faktiem un šīs saistības nepietiekamo pamatojumu. Ņemot vērā LSM Radio satura galvenās redaktores atbildes uz ombuda uzdotajiem jautājumiem, ombuds guva pārliecību, ka LSM uzņemas atbildību par saviem redakcionālajiem lēmumiem un to rezultātā LSM saturā nonākušo informāciju.

[11] Ombuds neatzīst Raidījuma vadītāja rīcībā VSIA “Latvijas Sabiedriskais medijs” Rīcības un ētikas kodeksā noteikto darbības pamatprincipu pārkāpumus, jo Raidījuma veidošanā Raidījuma vadītājs ir ievērojis LSM redakcionālās vadlīnijas un žurnālistikas standartus, savus pienākumus ir veicis saskaņā ar pastāvošajām procedūrām un LSM vispārpieņemtajām vērtībām, balstoties misijā kalpot Latvijas sabiedrības interesēm.

Raidījuma vadītājam Raksta pārstāsta izklāstā nav bijis ļaunprātīgs nodoms dezinformēt sabiedrību, izplatot maldinošu informāciju, kas kaitētu Latvijas transplantācijas nozares reputācijai un mazinātu sabiedrības uzticamību tai. Nespēja pilnībā prognozēt auditorijas uztveri nav uzskatāma par profesionālās ētikas pārkāpumu.

Izvērtējot atzīto, Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Edmunds Apsalons

iesaka:

[12] Ņemot vērā LSM Radio satura veidotāju kompetenci medicīnas žurnālistikas jomā, ombuds iesaka Radio Ziņu dienestam izskatīt iespēju veidot reportāžu par Latvijas transplantācijas nozares aktualitātēm, piemēram, par Paula Stradiņa klīniskās universitātes slimnīcas pievienošanos starptautiskajai donoru orgānu apmaiņas platformai “Scandiatransplant” vai par aktuālo situāciju orgānu donācijas jomā Latvijā.

Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas

līdzekļu ombuds

(paraksts)*

Edmunds Apsalons

*DOKUMENTS PARAKSTĪTS AR DROŠU ELEKTRONISKO PARAKSTU UN SATUR
LAIKA ZĪMOGU